

Փ Ո Ւ Ն Ձ

ԹԻԻ 889

ՉՈՐԵՔԱՐԹԻ

1874 ՄԱՅԻՍ 29

ԱԶԳԱՅԻՆ

Մինչև ցարդ սովորութիւն էր Պատրիարքարանի՝ գաւառաբնակ ազգայնոց կողմանէ իրեն ուղղեալ որ և է բողոք ու դանդաղատ ուղղակի Բ. Դրան հաղորդել, և կայսերական կառավարութեան տնօրէնութիւնն ու գլխավորութիւնը խնդրել: Ազգային դործոց ի մօտոյ տեղեկութիւն ունեցողները գիտեն, թէ այս եղանակը շատ անգամ գլխավորութիւններ երեւան կհանէ, և շատ խնդիրներ երկար ժամանակ անցած կմնան, որովհետեւ Բ. Դուռը Պատրիարքարանէն իրեն հաղորդած բողոքներուն ու գանդամներուն համար գաւառական կառավարութիւններէն բացառութիւն կամ ծանօթութիւն առնելէն յետոյ կպատասխանէ, և յաճախ Պատրիարքարանի տեղեկութեանց հակառակ կուգան կամ իբրեւ սխալ կամ սուտ կհամարուին:

Արդ՝ ամեն Ս. Պատրիարք Հայրը ուղեւոր այսուհետեւ ուրիշ եղանակաւ վարուել յօգուտ մեր գաւառաբնակ ազգայնոց, որոշեր է՝ իւր պատրիարքական գահակալութիւնը ծանուցանելու առթիւ գրել առ համայն կուսակալ, թէ իւր այս պաշտօնը կայսերական բարեխնամ կառավարութեան կամաց համաձայն ըստ արժանւոյն կատարելու համար՝ իրենց բարձր անկողնութեան կկարօտի, և թէ այսուհետեւ մեր ազգայնոց կողմանէ եկած խնդրոց համար Բ. Դրան դիմելէ յառաջ ուղղակի իրենց (կուսակալաց) պիտի դիմէ, և հաղորդէ եղածներն, ակն ունենալ թէ այսպէս գիշտու և անյապաղ կկարգ ազդուին խնդիրք, և զԲ. Դուռը յաճախ ծանօթացունելու հարկին մէջ չգտնուիր Պատրիարքարանը:

Ս. Պատրիարք Հօր այս որոշումն արդարեւ օգտակար է, և աներկիւս եմք թէ վսեմափայլ կուսակալք և կառավարիչք ալ գոհ կըլլան, մինչդեռ մինչև ցարդ շատերը հաճութեամբ չէին իմանար՝ Պատրիարքարանէն անխտիր ամեն խնդրոց համար Բ. Դրան դիմելը, որ կերպիւ իւր իրենց դէմ գանդատ կը համարուէր:

Մայրաքաղաքիս ուսանական դեռսպան վսեմափայլ իննսթիտուցիոն զօրապետն երէկ Գուսակապուի Պատրիարքարանը եկաւ, ի շնորհաւորութիւն Ս. Պատրիարք Հօր: Կէս ժամու չափ տեսակցեցան: Նորին վսեմութեան եկած ու գացած ատենը, խումբ մ'եկեղեցականք Պատրիարքարանի դուռը երկու կողմը շարուած դրոշմեցան, և Ս. Պատրիարք Հայրը սրահին մէջտեղը տեսնուեցաւ:

Այսօր ալ Բունաց Պատրիարքարանէն գեր. փոխանորդը քանի մը բարձրաստի-

ճան եկեղեցականաց հետ շնորհաւորութեան կուգայ:

Լուր տրուեր է, թէ Գանաց Ս. Պատրիարքն ալ ուրիշ օր պիտի գայ, բայց եթէ մեր Ս. Պատրիարքն յառաջ տեսուութեան երթայ . . . :

Քաղաքական ժողովն այսուհետեւ ուրբաթ օրերը պիտի ընէ իւր շաբաթական նիստը, փոխանակ չորեքշաբթի:

Ս. Պատրիարք Հայրը, 8 ոսկի՝ գլխաւորապէս պաշտօնէից, և 4 ոսկի՝ ետադէմներուն պարգեւ տուեր է:

Իսկիւստարի Սէլամիյէ թաղի ինը նոր ընտիր խորհրդականաց ութը հրաժարեր են, երբէք չզիջանելով արժ. Գարոջին և պատուաւոր թաղեցւոց ոմանց թախանձանաց: Սակայն Պատրիարքարանը չէ ընդուներ, և որոշեր է կանչել և գործեալ յորդորել:

Երզնկայի Առաջնորդ արժ. Գրիգորիս վարդապետ առաջիկայ ուրբաթ օրը մայրաքաղաքէն կմեկնի:

Վանայ Պօղոս վարդապետը վերջապէս որոշեր է, մայրաքաղաքս գալ և ի դատ մտնել ամբաստանողաց հետ:

Նախորդ թերթով ծանուցինք՝ Պանտրեմայու Տ. Ոսկի քահանայի տունէն հիւանդ պառկած տեղէն ոտնկանաց միջոցաւ դուրս հանուիլ ու բանտարկուիլը: Ահաւասիկ այսօր կհրատարակեմք՝ այս խիստ ցաւալի դէպքին վրայ տրուած մանրամասն տեղեկութիւնները, մայիս 24 թուով գրուած նամակէ մ'առնելով:

«Միտալիճցի Սարրաֆ Գալուք» որ ժամանակէ մ'ի վեր Պանտրեմա կրնակի հիւրաբար, երբ ամիս յառաջ իւր սպասար Երեմիա անուն 15-16 տարեկան տղայն կառավարութեան կմանէ՝ նոյն օրերը կորնցուցած 240 լիւրային համար կհասկածելով յիշեալէն: Կառավարութիւնը երկար հարցաքննութիւնէ զինի Տ. Ոսկի Հօր կյանքէն զանի յորդորեալու համար: Նորին արժանապատուութիւնն ալ որ անդամակից է կառավարական ժողովոյն, մէկ երկու օր գիշեր «ու ցերեկ աշխատելով և կասկածելի տեղերը երթեկեկելով, քահանայական կերպարանօք խոստովանցուելով կուրուստը կգտնէ, ու միտալիճցի Սարրաֆ Գալուքին կտանի կյանքէն՝ անդորրաւ գիրք մ'ալ առնելով թէ 240 լիւր կորուստը ամբողջապէս գտած է, և թէ ոչ Ներեմիաէն և ոչ յայլ ումեքէ գատ մը չլուին: Ասոր վրայ տղայն 10-12 օր համարձակ ժուռ գալէն ետքը առ ամօթոյ կհաւնու կքալէ: Ետքը յիշեալ Գալուքին «որդին Գալուքի, ու վեսայն Սալմաստ-

«եան Մարտիրոս գալով, և տեղոյս ազգային յուզմանէն առիթ գտնելով՝ կուզէն դուրս ու դողակիցները իմացունել «կառավարութեան» Տ. Ոսկիի բերնով, «և այսպիսեալ չարիք կնիւթեն Նորին արժանապատուութեան դէմ, և վանն «այս» քանի մը քննիչ ալ բերել տալով «ուղեցին հարցաքննութեան ենթարկել «կառավարութեան ատենը. իսկ Տ. Ոսկի մինչև ցայսօր «Քահանայական կերպարանօք» խոստովանութեամբ կուրուստ գտեր ու տիրոջը յանձնելով անդորրագիր առերեւմ, ձեր ինչ փոյթ», «ըսելու վրայ է:

«Քանի մ'օր յառաջ Պրուսայէն վերոյ յիշեալ Սարրաֆեան Գալուքիէն և Սալմաստիւն Մարտիրոսի խնդրանօք ու «ծախիւք» նոր հարցաքննիչ մը կուգայ «Բագիմ Էֆէնտի անուն. և սա եկածին պէս անպատուել ուղեւոր երաշխաւոր «կուղէ Տ. Ոսկիէն: Նորին արժանապատուութիւնն ալ մերժողական պատասխան կուտայ և կմեկնի ժողովէն. արդէն տկարութիւն ունենալով անկողնոյ «կծառայէ. երէկ երբ հիւանդ պառկած «էր՝ առանց՝ քահանայի, մուխթարի և «առանց քէհէ ի տունը կոխել կուտայ «կառավարութեանը զապթիկէներով յիշեալ Բագիմ Էֆէնտիի հրամանաւ, որ «պէս թէ հիւանդ ձեւանալով կառավարութեան դէմ կգնէ ու չերթար. զապթիկէները բաւական նախատինք թաւափելէն վերջը չեն կրնար տանիլ ու ետ «կդառնան. ժամ մ'ետքը գործեալ գալով զապթիկէները՝ տունը կկոխեն երկուրորդ անգամ, պառկած սենեակը կխըռնեն, երէցիկներ կծեծեն ու շալակով տանելու կըլլան. հաղիւ աղերսանօք քահանայ մը կանչել կուտայ ու անոր յենալով կերթայ կառավարութեան դուռը, «որ նուազեալ ձայնիւ իրենց անիրաւու «թիւնը երեսնին կուտայ. բայց անոնք «կամակորութեան մէջ յաջողած ըլլալուն «վրայ ուրախանալով կբանտարկեն հոն «անկողնոյ մէջ, որոյ հիւանդութեան համար կառավարութեան բժիշկն ալ «վկայած էր, ինչպէս յայտնի է տուած «տեղեկագրէն, և ահա 24 ժամու չափ «խեղճ վիճակի մէջ բանտարկեալ պահեալէն զինի՝ աղատ կթողուն:

«Պատուաւոր և ուսումնական Հայ քահանայի մը դէմ՝ որոյ ազգասիրական ու վառվռուն ոգին, և զոհողութիւնքն ու անձնուիրութիւններն բազմամանօթ են, Պօլոյ մէկ թաղը համարուած այսպիսի քաղաքի մը մէջ յանիրաւի կատարուած այս անգլխութիւնն «ու նախատինքը՝ ամեն զգայուն Հայոց «մեծ վիշտ պատճառած է»:

Հարկաւ այս մանրամասն տեղեկութիւններն Պատրիարքարանի ալ հաղորդ-

ուած են, և Պատրիարքարանն հարկաւ
պէտք եղած միջոցներն ի դործ դրած է
ցարդ՝ այս խրատ մեծ անարդարացի հե-
ղինակներէն փոխարինութիւն պահանջե-
լու համար :

Հարկաւ խմայած է Պրուսայու վեմա-
փայլ կուսակալն, որոյ կառավարական
խնամոց յանձնեալ է Պանտրմայու վիճակն
ալ: Նորին վեմաութեան արդարաւորու-
թեան համար անտարակոյս կրնէ զմեզ,
թէ անպատուհաս չպիտի թողու ան-
պարտ եկեղեցականի մը և նորա անմեղ
ընտանեաց դէմ եղած այս ծանր նախա-
տինքն ու հարստահարութիւնը դործող-
ներն, ընդդէմ կամաց կայսերական բա-
րեխնամ կառավարութեան: Տարօրինակ
եղեռնագործի մը դէմ անդամ մինչև այս
աստիճան անարդանօք չեն վարուիր,
ո՞ր մնաց եկեղեցականի մը դէմ, ըն-
տանեաց մը դէմ: Հիւանդ պառկած ան-
կողնէն քահանայ մը քաջքնել, ունկն չը
դնել բժշկին տուած վկայութեան, միտ
չդնել նորա թշուառ ամուսնոյն և փոք-
րիկ մանկանց ճիւղերուն, դանակածել ա-
մուսինը, և աւել տանիլ բանտարկել՝
այո՛ անհաստատի կթուի մեզ:

Կլանդրեմը, Պրուսայի Գեր. Աւաշնոր-
դէն, Պրուսայի ազգային պատուարժան
ժողովներէն, որ այս ամենը ծանուցա-
նեն Պրուսայի վեմափայլ կուսակալին,
և յանուն պառույ ազգային եկեղեցւոյ
և եկեղեցականութեան բողոք բառնա-
լով՝ Նորին վեմութեան արդարաւորու-
թիւնը խնդրեն: Թերեւս այժմ յանցա-
ւորք ինքզինքնին արդարացունելու հա-
մար Տ. Ոսկիի վրայ ծանր ծանր ամբաս-
տանութիւններ կիւտեն: Թերեւս պիտի
ըսեն թէ կառավարութեան չհնազանդե-
ցաւ, կառավարութեան դէմ ապստամ-
բութիւն հանելու փորձ փորձեց, և այլն,
և այլն: Բայց այսպիսի ամբաստանու-
թեանց արժեքը լաւ կկշռուի, եթէ քնն-
նութիւն և դատաստան ըլլայ, Տ. Ոսկի
ալ Պրուսա կանչուելով, ի ներկայութեան՝
կառավարութեան կողմանէ կազմեալ խա-
ռըն մասնաժողովոյ մը:

Կյուսումը, թէ Գեր. Բարթոլոմէոս
Սրբազանի ազգային պատուոյ նախան-
ձախնդրութիւնը՝ այս խիտ դայթակա-
կան խնդրոյն մէջ ալ կվայլի, պաշտպան
կանգնելով ազգատիրի բայց ուսեալ, և
ժողովրդատէր քահանայի մը իրաւանց:

Եթէ հարկ տեսնենք, դարձեալ և
դարձեալ պիտի խօսինք այս խնդրոյն
վրայ: Տ. Ոսկիի հակառակորդը թո՛ղ չը
կարծեն թէ ամայի և ամեհի լեռներու
վրայ են, ու ըրածին քովերնին կմնայ.
քաղաքի մէջ եմք, արդարատէր կառա-
վարութիւն մը կհսկէ, և ուշ կամ կա-
նուխ պատուհասակո՞ծ պիտի ըլլան:

Կիւրակէ օրը Սահմանադրութեան
տարեդարձը կատարուեցաւ Պէյքըզ
Հիւնքեար-Խսկէլէսիի դաշտավայրը: Քա-
նի մը ազգային ընկերութեանց կողմանէ
յատկապէս վարձեալ, և Շիրքէթ-Խայ-
րիյէի շոգենաւներով հաղարար ազգա-
յինք առաւօտուն Պէյքըզ ելան: Գիւղին
մատրան մէջ հանդիսաւոր Պատարագ
մատոյց դեր. Մամբրէ սրբազան, և յետ
աւարտման ժամերգութեան՝ եկեղեցւոյն
դուրսը ատենախօսութիւն մ'ընելով,
Սահմանադրութեան օգուտները նկա-

րագրեց, և չերմ բարեմաղթութիւններ
ըրաւ օգոստոսիառ Սուլթանին՝ կայսե-
րական գերդաստանին նախարարաց՝ Ս.
Պատրիարք Հօր՝ ազգային ժողովոյ և
ընդհանուր ազգին համար:

Անկէց ժողովուրդն հանդիսատեղին
գիմեց նուագարանօք, և թէպէտ ուրիշ
քանի մը տարիներու պէս սեղան՝ կամար
և տոնաբաշտութիւն չկային, բայց բա-
րեկարգութիւնն ու հայրական վեհանձ-
նութիւնը կփայլէին, և երեկոյին խրա-
քանչւր դարձան իրենց տեղն՝ դահ ու
զուարթ:

Յետոյ կամք, թէ այս հանդէսը միշտ
կկատարուի, և ապագային մէջ տաւի
փառաւոր և շքեղ կերպարանք մը կը
տրուի:

Շաբաթ օրը մինչև ցարդ նմանը չը-
տեսնուած շքով կատարուեցաւ Ս. Պատ-
րիարք Հօր Պատրիարքարանէն կայսերա-
կան պալատն ու Բ. Դուռը երթալուն,
և ի Պատրիարքարան վերադարձին հան-
դէսը: Պօլոյ մէջ մեր ընթերցողներէն
շատերը տկանատես եղած են, բայց
գաւառացւոյ ալ անշուշտ փափաքելի է
խմանալ:

Ժամ 3ին, կայսերական պալատէն երկ-
րորդ ներկայացուցիչ Ֆերուհ Էֆէնտին
չորս պալատական կառքով, 2 զարդա-
րուն և 10 ալ պարզ ձիերով Պատրիար-
քարան հասաւ, և դրան առջև եկեղե-
ցականներէ և աշխարհականներէ տմե-
նայն յարգանք գիտաւորութիւն վերջը
վեր ելաւ Ս. Պատրիարքին սենեակը, ուր
ստրի վրայ կդնուէր: Հոն հինգ վայր-
կեանի չափ ըստ սովորութեան տեսնը-
ուէրէն և սուրճ խմուէրէն վերջը՝ վար ի-
ջան կառքերը նստելու:

Առաջին կառքը կդնուէին Ամեն. Ս.
Պատրիարքը, ըովը ներկայացուցիչ Է-
ֆէնտին և դէմը ֆաբու քէհեստի Էֆէն-
տին, առջևէն երեք ետախոճի և ետե-
ւէն 10-12 ձիաւոր վարդապետներ: Երկ-
րորդ կառքը կդնուէին Գեր. Խորէն
և Մամբրէ սրբազաններն. առնց ետե-
ւէն 4-5 վարդապետ: Երրորդ կառքը
կդնուէին Արթ. ֆիլիպպոս և Ամբրո-
սիոս վարդապետներն, ետեւէն 3-4 վար-
դապետ ձիաւոր: Չորրորդ կառքը կդնու-
նուէին Պօլոյ և Երուսաղեմայ պատրիար-
քական փոխանորդներն. ետեւէն 12
քահանայ ձիաւոր:

Այս չորս կառքերն պալատէն զրկուած
ներն էին:

Հինգերորդ կառքին մէջ էին ֆաղ.
ժողովէն Մամիկոնեան և Խնդիրեան Է-
ֆէնտիններն. ետեւուն Գիւնապետ և
առաջին Ատենադպիրներն ձիաւոր: Վե-
ցերորդ կառքը՝ Բիւրքէիպաշեան Բար-
թոլ և ֆափաղեան Երեւում Էֆէնտինե-
րը: Եօթներորդ կառքն էին Յակոբ Խւ-
թիւճեան և Ս. Պատրիարքի քեռայրը
Ռուբէն Էֆէնտիններն: Ութերորդ կառքն
էին Լուծֆի Լուծֆեան և ուրիշ Էֆէն-
տի մը. բոլոր կառքերու ետին բազում
ձիաւորներ դնուելով:

Օգոստոսիառ կայսեր ներկայացան Ա.
մեն. Ս. Պատրիարքը, Գեր. Խորէն և
Մամբրէ Սրբազաններն ու ֆաբու քէհ-
եստի Էֆէնտի:

Երբ Ամեն. Ս. Պատրիարք իւր շնոր-
հակալութեան Ուղերձը սկսաւ ընթեռ-

նալ տաճկերէն լեզուաւ, Վեհ. Սուլթա-
նը իւր սովորական կեցած տեղէն յառաջ
անցնելով, իւր և Ս. Պատրիարքին մէջ
տեղը գտնուած հեռաւորութիւնը կիսով
չափ կարճեց, աւելի մտաւ գտնուելով
կարգացած Ուղերձը աւելի որոշ լսելու
համար:

Ահաւասիկ խօսած ճառին օրինակն ու
պատասխաններն:

«Փատրիարք».

«Ե՛տաւոր մուղղամանըդտան Ֆաթիհ Սուլ-
թան Մէհմետ Խանը Սանի հաղթութիւնին
«Ետեալ շահանէսի լիւթ թէսիս վէ իհեա պուլ-
բուլմուշ օլան Տէրի Սաստեթ Երմէնիան Պաթ-
բիբլիկինին մին զայրի իսթիհագ Էօհմէի ա-
«ճիդիէ թէվճիհ պուլբուլմուշ օլմասընտոն տօ-
«ւայը արդը թէշէքքիւր վէ ուպուտիյէթ դըմ-
«ճընտա հուղուրը Շահանէլէրինէ երկ սիւր-
«ամէք շէրէֆինէ նայիլ օլուղումտան, պու ա-
«ղատ դապուլ իթմէղ դուլարընա ետնի պաշ-
«տան հայտթ պախլ օլունմըլ տըր:

«Փատրիարք», պունճա երկ սէնէլէրտէն
«պէրու թաթթը ալիպաթը Օսմանիյէ սարըլ-
«մըլ վէ Սալթանաթը Ալէնիյէլէրինին թէպաիէ-
«թի իլէ միւթթիւր վէ միւպահի պուլունմուշ
«օլան Երմէնի միլլէթի գուլէրի, սատագաթը
«գաաթիլէրինի ալտաթվամ ինրա վէ իպրազ
«իտէճէլէրինի վէ Էթմաթ վէ ինայաթը ճէլլէի
«Շահանէլէրինէ հէր ան ու տագիգատա միւհ-
«թաճ պուլունտուղարընը պու կիւն տաթի վա-
«սէթաի աճիդանէմլէ հուղուրը Շահանէնիդէ
«արդ ու պէյան իտէրլէր: Երմէնիան միլլէթի
«գուլլէրինին սատաթթի հալէ մազհարկիլթէրի
«անճագ սայէի թէպաարէրլէրլէրինտէ օլմուշ
«վէ օլաճաղընտան թէշէքքիւր վէ մաճմէթ-
«լէրինի լիսանը դասիլը աճարանէմլէ խագի-
«բաի Հիւմայուլէրինէ արդ ու պէյան իթմէկէ
«լուղէթը քեաֆիէ պուլունմամըլ տըր:

«Հէման ճէնապը Հագ Վէլլիյմէթը պի-
«մինէթիլիլ Փատրիարք թէպաարէրլէր վէ
«Շէհինշահը սատաթթ քեաթթէր Նիֆէնաթիլի
«հաղթթիլէրինի քեաֆիէի Էգոարը քէվլիյէաէն
«մասուն վէ սէրիբարայը շէվէթլէ տաթի վէ
«Էպէտնումուն պուլբուլուն, ամին»:

Ահաւասիկ Վեհ. Սուլթանին տուած
պատասխանը:

«Միլլէթինիդ նամընա օլան տուա վէ թէ-
«շէքքիւրինիդ մա մէմնուիյէ դապուլ իթմիմ.
«Թարաֆը Փատրիարքանէմլէն Էթմաթ ու ինա-
«յաթէ նայիլ օլմագտա օլուղընըրը զէք իթմէ-
«ճիդաէն մազուղ օլուում վէ լուծֆ ու ինա-
«յէթիլի իֆա իտէճէկիլի պէյան իտէրլիմ»:

Որոյ ի պատասխանի՝ Ամեն. Ս. Պատ-
րիարքը հետեւեալ բարեմաղթութիւնը
ըրաւ:

«Ճէնապը Բապուլը ալէմին՝ շէվէթլու
«գուտթէթլու քէմալը մէրհամէթլու աղամէթլու
«Վէլլիյմէթ պի մինէթիլիլ Նիֆէնաթիլիդ ու-
«ղուն Էօմիլլէր իհսան Էյլէսիւն, ամին»:

Ս. Պատրիարքը Նորին վեհափառու-
թեան ներկայութեանէն ելնելէն յետոյ,
առաջին սենեկապետն հրաւիրեր, պատ-
ուեր, և յայտներ է թէ մինչև իսկ Օ-
գոստոսիառ Սուլթանը լսած է թէ պատ-
րիարքական այս ընտրութիւնը համա-
հաճ հաւանութեամբ եղած է, և թէ
խիտ արժանաւոր կդնուի այս պաշտօ-
նին. Նորին Սրբազանութիւնը իւր անար-
ժանութիւնը ծանուցեր է, և կարող ու
ձեռնհաս անձանց օժանդակութեան ու
շնորհաց կարօտ ըլլալը յայտներ է:

Ժամը 4 1/2 ին կայսերական պալատէն
վերադարձաւ Բ. Դուռը:

Ղալաթիոյ Թաղ. Խորհուրդը և եկե-
ղեցական դասը, ձեռքերնին դափնիի
ճիւղերով, վարժարանի աշակերտք և
խուռն բազմութիւն ամեն ազգէ մեծ
փողոցին վրայ գիտաւորեցին և ամեն Ներ-
սէն Սրբազանի անուան յատկապէս հե-

դինակուած երգը երգեցին՝ որն որ բա-
րեւելով և օրհնելով իւր շնորհակալու-
թիւնը յայտնեց :

Նորին Սրբազնութեան անցած միջոցին,
Ղալաթիոյ Լուսաւորիչ եկեղեցւոյն, ինչ-
պէս նաեւ Յունաց չորս եկեղեցեաց զան-
գակներն ամենքը միաձայն ի նշան ուրա-
խութեան և ի պատիւ Ն. Սրբազնութեան
շարունակ կ'ընէին, մինչև որ հանդիսա-
կանք Ղալաթիայէն ամբողջ անցնելով
դէպ ի Բ. Դուռը ուղևորեցան :

Բ. Դրան առջև ինչպէս նաեւ կամուր-
ջին վրայ և բոլոր փողոցներուն մէջ խու-
ռըն բաղմունքիւն գիզուած էր :

Ս. Պատրիարքը ուղղակի մեծ. եղբար-
քուն սենեակը դնաց : Հոն սուրճ խմ-
ուելէն և Աղգին վիճակին ու Ս. Պատ-
րիարքին անձնական առողջութեան վրայ
խօսուելէն վերջը, դնաց արտաքին գոր-
ծոց և Ահքեամը Ասլիէի վսեմ. Նախա-
րարներուն և Պետական խորհրդոյ նա-
խագահին ուր սովորական արարողու-
թիւնը կատարուելէն վերջը, Ս. Պատ-
րիարքի առաջին ինկան 60 ի մօտ գա-
ւաղներ, և Թէշրիֆաթի էֆէնտին, ու
գարձեալ միտտեղ ճամբայ ելան :

Կառքը Սուլթան Մահմուտի Դամբա-
նարանին առջև գալուն պէս, Ս. Պատ-
րիարքը վար իջաւ և հինգ վայրկեանի չափ
աղօթեց վասն յիշատակի մեր Օգոստ-
կայսեր հօր՝ Սուլթան Մահմուտի, իւր
շիրմին առջևը : Անկէ ճամբայ ելնելով
հասաւ Պատրիարքարան, Դաւարկայ Լի-
մանը սպասող Մայր եկեղեցւոյ դպիրնե-
րուն երգեցողութեամբ : Պատրիարքա-
րանը գալուն պէս, Մայր եկեղեցւոյ առ-
ջև կեցաւ կառքը, շուրջաւ բերուեցաւ,
և Ս. Պատրիարքը զգետաւորութեամբ
Թէշրիֆաթի էֆէնտինին հետ մտաւ Մայր
եկեղեցի, և սեղանը ելաւ իւր շուրջն
ուսնեալով եկեղեցական դասն զգետա-
ւորեալ : Ս. Պատրիարքը տառնական
աղօթք մը վերջը՝ գարձաւ ժողովրդեան
և տաճկերէն լեզուաւ բարեմաղթու-
թիւն մ'ըրու Օգոստ. Կայսեր և բոլոր
կայսերական ընտանեաց կենացը և կայ-
սերական դահուն անսասան միալուն, կայ-
սերական կառավարութեան բոլոր պաշ-
տօնատարաց կենացը, և Օսմանեան բո-
լոր հպատակաց կենացը համար և Հայոց
ազգին անդորր և երջանիկ բարօրութիւն
մաղթեց :

Պատրիարքարանին դուռը դափնինե-
րով զարդարուած և մէջն ալ գրուած էր՝
« Կեցցէ, Ներսէս Սրբազան Սահմանա-
գրական Պատրիարք Կ. Պօլսոյ » :

Անկէ Թէշրիֆաթի էֆէնտինի հետ ի-
ջաւ Պատրիարքարան և մեծ սրահը նըս-
տան, որ առեն եկեղեցականք կարդաւ
գլուխին բանալով դային Ն. Սրբազնու-
թեան աջն համբուրելու, ուր սուրճ
խմուելէն վերջը՝ Թէշրիֆաթի էֆէն-
տին մեկնեցաւ և Ամեն Ս. Պատրիարքը
իւր պատրիարքական սենեակը երթալով
շնորհաւորութեան դայողներն ընդունեց :

Երկուշաբթի օրը իղմիրէն բաղմունքիւ
նամակներ հասան առ մեզ, որոց ամենքն
ալ էթէ հրատարակելինք՝ փունջի այս
թերթէն զատ երկու թերթեր ալ պէտք
կըլային : Զանց ըրինք շատերն, և ահա
կհրատարակեմք նախ՝ հետեւեալ քանի
մը տողերը :

« Համախիս գողացած ժամանակ ցաւօք
« սրտի իմացանք, որ աղղայնոց բաղմու-
« թիւն մը՝ հանդերձ ընտանեօք՝ Պատրի-
« արքարանի տարտամ ընթացքէն չարա-
« չար յուղուած, բողոքականութեան դի-
« մելու վրայ են » :

Անկէց յետոյ կհրատարակեմք հետա-
դայ նամակը, որոյ պարունակութիւնը
ոչ նուազ հետաքրքրական է :

... Խմբագիր

Ասիա լրագրոյն Յարգ. Թուոյն մէջ Մ.
Քուշար ստորագրութեամբ յուղուածի մը
յառաջաբանը կարդացինք, որուն կրի-
տիկոս հեղինակը անտարակոյս իր այս այ-
լանդակ ճամարտակութեամբ Ուրախութի
կամ Եղբորս միանձին լերան նման ար-
դիւնք մի յառաջ պիտի բերէ :

Փափաքելի էր մեզ ստուգիւ որ նա-
մակագրին իսկական անունը գիտնալով
իրեն պատասխանելու համար կրե-
լիք ծանրութիւնն իր երազով մը հատուց-
ուած ըլլար : Խմայնէինք իրեն թէ ինչ
առտիճան անպատկառութիւն է պաշտ-
պանել դատ մը՝ զոր աշխարհ համայն
անիրաւ հրատարակած է, փաստաբան
կանգնիլ կուսակցութեան մը՝ որու ինչ
աղղագաւ և շահասէր նպատակներու
ծառայելը ի վաղուց դիտէ Զմիւռնիոյ
հայը, և որու լուծը, գոհութիւն Աս-
տուծոյ, ի շնորհս Եղեւսեան Սրբազանի
բողորովին թօթուեց իր վրայէն :

Արթնցէ՛ք լրագրագետներ, լսեցէ՛ք
այլանդակ փաստաբանի մը այլանդակա-
գոյն պատգամը Զմիւռնիոյ խնդրոյն մա-
սին, սրովհետեւ ամեն լրագիրք՝ բաց ի
Արշալուսէ՛ համակարծիք գրեցին, կհե-
տեցնէ ուրեմն թէ ամեն լրագրագետք
կաշառուած են : Բայց կեցի՛ր, պարոն
կրիտիկոս, Պատրիարքարան ալ հասուն
քննութենէ վերջ պաշտօնապէս զԵղեւ-
սեան անպարտ հրատարակեց, ասոր ինչ
պիտի ըսես, կեդրոնական վարչութիւնն
ալ կաշառուեցաւ :

Երբ ինքզինքդ խնդրոյ մը երկու կող-
մէն ալ լաւ նկատողութեան առնող կհե-
ւացնես, չէս տեսներ որ դու ինքնին մեծ
հակասութեան մէջ կ'իյնաս : Աւետարանի
խօսքը յապացոյց բերելով, կըսես թէ
քանի որ իր ներկայութիւնը խռովու-
թեան տեղի կուտար՝ հարկ էր որ ոտից
փռլին թօթափելով մեկնէր : Բայց պա-
րոն Քուշար, կմոռնա՞ որ Եղեւսեան
Սրբազան օրինաց իբր գործադիր յու-
ղարկուած էր չէ թէ իբր եպիսկոպոս
կամ առաջնորդ, թէ նորա պաշտօնը լոկ
քաղաքական էր, չէ թէ կրօնական, թէ
այսպէս ըլլալով երբ ըմբռնեց իրեն հա-
կաւարդ կանգնող կուսակցութեան
թաղուն նպատակը՝ որ էր իղմիրի Հա-
յոց մէջ Սահմանագրութեան սպառնալու
կործանումը, մաքառեցաւ անոնց դէմ
ըստ օրինի, և այս պատճառաւ զոհ ին-
կաւ : Ահա՛ այս պատճառաւ է որ այս
օրուան օրս Զմիւռնիոյ Հայերը, բաց ի
կ'անձէ, նորա զրպարտեալ անձին պաշտ-
պան և կրած անիրաւութեանց համար
դատախազ կ'իյնան :

Որովհետեւ քու քարոզած սկզբունքդ
ալ Արշալուսոյ քարոզածին յար և նման
է, պէտք է հետեւցնել ուրեմն թէ ձեր
նպատակը և բուն ձեր համոզումն ալ
յար և նման է : Լսէ՛ ուրեմն ինչ կըսէ

Արշալուսոյ խմբագիրը իր մտաւարտ տե-
սութեանց մէջ նոյն իսկ Եղեւսեանի կու-
սակից եղողներու, և այս կրնանք հա-
տատել, « թէ Եղեւսեանի կուսակցութեան
պաշտպանած դատը արդար է : Բայց ես
ինչ կրնամ ընել : չեմ կրնար Եղեւսեանի
կամ աղղային շահու մը համար էֆէնտի-
ներու հակառակ գրել : Թէ ես ալ ա-
նոնցմէ ակնկալութիւններ ունիմ : Թէ
դեռ այս ինչ աղան Եղեւսեանի հակառակ
գրելու պատճառաւ վշտացած՝ իր Կ-Յ
բաժանորդագրութիւնները դադարեցուց-
բայց միւս կողմանէ Սպարթալեան՝ որ
ցարդ չէ թէ լրագիրներու՝ ազգին հա-
մար անգամ առաջ տուած չէ, և բաժա-
նորդագրութեամբ պատուեց զիս : Բայց
ես առ առաւել ի շնորհս Սիւրէյա բա-
շային՝ հակառակ արդարութեան գրեցի,
վասն զի կ'իմանայի որ յարքունուստ ինձ
շնորհուած Կ-500 զրշ ամսականը դադ-
րեցնելու համար մատ չ'աղցնէ » ևն. ևն. :

Ահա՛, Պ. Քուշար, Եղեւսեանի հակա-
ռակ կուսակցութեան բերան եղող լրա-
գրի մը խոստովանութիւնը : Խոստովա-
նութիւն մը՝ որ խնդիրը բողորովին կը
պարզէ :

Գանք հիմա Եղեւսեանի Հայ Ընթերցա-
տան մէջ խօսած խօսքին՝ զոր դու քու
կարուստը դատիդ իբր զօրաւիզ յառաջ
կբերես : Եղեւսեան Սրբազան հրապարա-
կաւ ըսաւ թէ՛ « Եթէ իղմիրի հայը իմ օ-
րովս մարդ չըլլայ՝ անկէ վերջը մարդ ըլ-
լալիք չունի » : և ստուգիւ անհերքելի
ճշմարտութիւն մ'էր այս, որ ընդհանու-
րին վերաբերելուն ըստ օրինի հրապա-
րակաւ յայտնեց, վասն զի մեր դպրոց-
ները անխնամ, մեր հիւանդանոցը խղ-
ճալի, և ազգային եկամուտները վատ-
թար մատակարարութեանց շնորհիւ
պարտիւք ծանրաբեռնեալ տեսնելով՝
սոսկաց թէ Զմիւռնիոյ Հայը ինչպէս
դեռ պժգալի անտարբերութեան մէջ կը-
մնար, անտարբերութիւն մը՝ որով իր
ապագայ կորստեան դուրը կ'իյնէր : Այն
հրապարակային խօսքը, պարոն Քուշար,
գիտե՞ս ինչ արդիւնք ունեցաւ, ար-
թընցուց Զմիւռնիոյ Հայը իր մեռելատիպ
թմբութենէն և արծարծեց յօգուտ ազ-
գին դարձելու անոր թմբած զգացում-
ները, և այսօրուան օրս պարծանօք կը-
սենք թէ ստուգապէս արժանի ըրաւ
զայն մարդկութեան կոչման :

Պարոն Քուշար, Զմիւռնիոյ Հայը առա-
ւել կընտրէ իր պակասութիւնները երեսին
զանազ ազատախօս և անկեղծ բերան
մը՝ քան թէ իր չունեցած բարի յատկու-
թիւնները գովասանող շողոքորթ մը :

Գրած էիր թէ Եղեւսեան Սրբազան իր
անսահման անխոհմտութեամբ զոհ ին-
կաւ : չէ՞ս պատկառիր այդ կերպ խօսե-
լու Պ. Քուշար, երբ բաց ի Կ'ներէ՛ ըԶ-
միւռնիոյ ամբողջ հայերը անոր պաշտօ-
նապէս վերադարձը կ'ինդրեն : չէ՞ս տես-
ներ իղմիրի Պօլիս տեղացած հանրագրու-
թիւնները և բողոքները՝ որք 8-900 ըս-
տորագրութիւն կ'կրեն և ամենքն ալ մի
և նոյն դատը՝ այն է իղմիրի Հայուն
պատույ հատուցում և Գեր. Եղեւսեանի
վերադարձը կ'ապահանջեն : չէ՞ս գիտեր որ
Եղեւսեանի հակառակող կուսակցութեան
թաղուն նպատակը նոյն իսկ Սահմանա-
գրութեան կործանումն է : չէ՞ս գիտեր
թէ հակառակ կուսակցութեան բողոր

գլխաւորները գրեթէ խառնովանած են իրենց պաշտպանած գետին անիրաւ ըլլալը . բայց և յաւերջուցած են թէ պիտի մարտնչին ոչ թէ անիրաւ կամ իրաւացի գառ մը պաշտպանելու . այլ չյաղթուելու համար :

Ահաւասիկ ձեր յօգուածին յառաջաբանին իբր պատասխանի կհրատարակենք այսօր մեր գրելիք յօգուածին յառաջաբանը , և երկրորդ գրութեամբ պիտի անցնինք քննելու խնդրոյն պարագաները :

Զմիւռնիա Վախճանի .
24 Մայիս 1874 .

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Փարիզէն եկած վերջին հեռագիրներէն կիմանամք , թէ Ստամբուլ փաշա վերջապէս յաղթութեամբ կատարեր է Բ. Դրնէն իրեն յանձնուած պաշտօնը , պէտք եղած պայմանագրութիւնն ստորագրուել է , և ի պաշտօնէ հրատարակութեան համար կստացուի օգոստոսի առ Սուլթանին հաւանութեան :

Ըստ այսմ տարին 100 ին 3 տոկոսով 19 միլիոն անգղիական լիւրայի փոխառութիւն մը պիտի ըլլայ :

Գաղղիոյ պանքային պէս Օսմանեան նոր պանքա մը պիտի հիմնուի մայրաքաղաքի մէջ :

Այս պանքան 1/4 ճիւղ պիտի ունենայ գաւառները :

Համարակալութեան ատեան մը պիտի կազմուի :

Կըսուի , թէ փոխառութեան բաժնետոմսերն առաջիկայ յուլիս ամսոյն մէջ շրջաբերութեան պիտի հանուին :

Կկարծուի , թէ այսօր կամ վաղը կայսերական վաւերացման հրովարտակը կեւնէ :

Երկուշաբթի օրը Շիրքէթի-խայրիյէի ընդհանուր ժողովը գումարելով տնօրէն կարգեցաւ առեւտրական գործոց պաշտօնատան վերաքննութեան ատեանին (Տիւլանը - Իսթինաֆ) անդամներէն Ապի Էֆէնտի , որ հրաժարեալ Հիւսէյին Էֆէնտիէն յառաջ արդէն 7-8 տարիի չափ ժամանակ այս պաշտօնը վարած ըլլալով տեղեակ է ընկերութեան վարչական գործոց :

Ընկերութեան ժողովն երէկ միանգամայն մասնաժողով մը կազմեր է՝ քննելու համար գանձապետ Մազմանեան խաչիկ Էֆէնտիի հաշիւներն , որոյ ինքզինքը տանը ջրհորը նետած ու խեղդուած ըլլալը ծանուցինք նախորդ թերթով :

Գասթամուսիի կուսակալ կարգեցաւ՝ Ատանայի նախկին կուսակալ Նաշիտ փաշա :

— Սամա կղզւոյն կառավարիչ (պէյ) անուանեցաւ՝ Սուլթանիյէ վարժարանի վերատեսուչ Ֆօթիպաթի պէյ :

— Սուլթանիյէ վարժարանի վերատեսուչութեան պաշտօնը Սֆաքիյ (Կրեւտէ) նախկին կառավարիչ Սալա փաշայի յանձնուեցաւ :

— Վիէնայի օսմանեան դեռպան Գապուլի փաշա՝ կիւրակէ օրը ճամբայ ելեր է մայրաքաղաքս գալու համար :

— Էտիրնէի կուսակալութենէն առայժմ 146 հազար 664 զրշ զրկուել է , ի նպաստ գաւառական կարօտելոց :

— Մայրաքաղաքի գերմանական նոր-ընտիր գեաւան Պ. Վէրթէր այսօր կամ վաղը Պէրլինէն ճամբայ կելնէ :

— Եղիպատի բարձրադատիւ խալիվն մայրք մայրաքաղաքս կպատուի :

— Կըսուի , թէ Եղիպատի արաքին գործոց նախորդ պաշտօնեայ Նուպար փաշա ժամանակ մը Եւրոպա պիտի շրջապայի , օգտփութեան համար :

— Ինչպես կարօտ գաւառաց , Գալաթիա անգղիացի երեւելի վաճառականներէն Պ. Քօմուէն ստակ հաւաքելու ելած ըլլալով , Անգղիոյ վաճակաւնէրէն ու գործարանապետներէն հինգ հօգի ալ 208 լիւր և 70 զրշ զրկել են :

— Փարիզէն գրուածին նայելով , Գաղղիոյ երեւելի գրամատեարց ոմանց կողմանէ մէկը փոխանորդաբար մայրաքաղաքս կուգայ , կայսերական կառավարութենէն հասարակային շինուածոց համար արտօնութիւն խնդրելու . ինչպէս հասարակաց զբօսատեղի , պարտէզ շինել , փողոցներն աւել , քարայտակներ շինել , և կառավարութենէն որ և է փոխարինութիւն չպահանջելէն զատ՝ հասութի աղբիւր մ'ալ բանալ Պօլսոյ քաղաքապետութեան համար :

ԾԱՆՈՒՑՄՈՒՆՔ

Աղգային Հիւանդանոցի մոմայինութեան Գործարանէն եկած ընտիր և ծաղկազարդ մեղրեմներ կը գտնուին Զաքմաքճար Եօքուշը մեծ նոր խան միջնա-յարկ թիւ 49 յիշեալ Գործարանի վաճառարան մէջ . մեղրեմնի ձևէն ու տեսակէն յայտնի կ'տեսնուի պահանջուած բոլոր ազնիւ հանգամանքներն : Կհրաւիրեմ ներկայ Աղգարարութեամբս ամեն անոնք որք հարսանեաց և այլ հանգէսներու համար պէտք կունենան նոյն օրինակ մեղրեմներու , բարեհաճին գալ յիշեալ վաճառատունը և առնուլ անկէ իրենց հաճոյիցը համաձայն պէտք ունեցած մեղրեմներն , և որոց արժէքը երբէք տարբերութիւն չիլիւր օտարազգաց մեղրեմնի արժէքէն :

Յուսով եմ թէ ներկայ Աղգարարութեան աղգայիններէ ընդունելութիւն դըտնելով , կփութան փոխանակ օտարին դըրպանը յագեցնելու , իրենց կարօտ 400 լիւր խեղճ՝ աղքատ հիւանդ , յիմար՝ ծեր՝ որք Հիւանդանոցի պատաստարեւոյ օրական պարենին մասնակցիլ :

1874 մայիս 25
Մեծ նոր խան թ. 49
միջնայարկ
Կ. Պօլս .
Սարգիս Մ .
Հեսարեան .

Սմբատեան Նէվրուզ տիկնոջ ամուսին մեծ . Գալթեան Մարգիտ աղայն անգաւակ մեռնելով իւր Լանկա Եալընը Պագալ փողոցը Ն. Գ. ունեցած տունը և ա-նոր կից պարտէզը Մահիւլ ինկած է թաղիս Ս. Գեորգ Եկեղեցւոյն :

Հետեւեալ տեղեւորեալ մահացողները աճուրդի հանուելով մինչև հիմա (10000) տան հաղար զրշի ելած է :

Ուստի ով որ յիշեալ տունը և պարտէզը ծախու առնուլ ուզէ՝ մինչև մէկ ամիս կրնայ խորհրդարանս ներկայանալ ամեն առաւօտ ի ժամ 1 :

27 Մայիս 1874
Սամաթիա .

Իւսկիւտար Պաղար-պաշը մեծ փաղոցը հանգուցեալ Մ. Բէմպէի 66 թիւ տունը , և՛ գարձեալ նոյն փողոցը հանգուցեալ Քրիստափոր վարժապետի 30 թիւ տան 3/4 մասը , որ նոյն թաղին Ս. Կարապետ Եկեղեցւոյ վաղրֆէն ըլլալով՝ մահիւլ եղած են , կծախուին :

Առաջին տան համար՝ 23000, իսկ երկրորդին համար՝ 30000 զրշ արդէն տըռուղ կայ . սակայն աճուրդի հանուած ըլլալով՝ աւելի տալ ուզողը կհրաւիրուի ուրբաթ և կիւրակէ օրերը թաղական խորհրդարանը , մինչև ներկայ մայիս ամսոյ վերջը :

PILULES HOLLOWAY

ԴԵՂԱՋՍԻԳ ՀՈՒՍՈՒՆԻ

Լեարդի , ստամոքսի , և աղիքներու ամեն տեսակ անկարգութեանց համար խիստ ընտիր է սոյն դեղահատը , նաև ջղային տկարութեան , ուժաթափութեան և փոքրութեան համար . կը ջնջէ և անհետ կընէ ամեն տեսակ անշարժութեանց հետքերը : Արտի և երկկամանց վրայ օգտակար ազդեցութիւն մ'ունի . արիւնը մաքրելով նոցա խանգարեալ վիճակը կը կանոնաւորէ , և գրգռելով կենսական գործարանները կը զօրացնէ : Իւր դեղական մեծ ազդեցութեամբը սրտախառնութիւն , կուծուութիւն , մաղձային հիւանդութիւններ , որովայնի մէջ լեցուած կաղեր , զլխի ցաւեր կը վանէ . մարսողութիւնը կը չափաւորի , և մարմինը մաքրուելով բոլոր այն աղտեղութիւններէ՝ որ շատ անգամ զանազան հիւանդութեանց սկզբնապատճառ կըլլան , առողջ , ուժեղ , և բնական դիւրը կը դնուի :

ONGUENT HOLLOWAY

ՍՊԵՂԱՆԻ ՀՈՒՍՈՒՆԻ

Մորթային հիւանդութիւնք և վէրք բուժելու մասին ունեցած պարզամիտ յատկութեանցը չհաւատարիք բնաւ ուրիշ դեղ . հին կամ նոր թոււեալ վէրքեր , ուռեցք , քաղցկեղ (շերտէնչէ) , սրունից և օտեանց վէրքեր կամ բոլորովին կանցնին և կամ կաւանան . օգտակար է նաև հարբուխի , հաղի , սրտի բարոխման , մանաւանդ օգտաւ (եւլ) ըստած հիւանդութեան : Իւր կազդուրիչ և զօրաւոր ազդեցութեամբը խոյլ (սըրաճա) հիւանդութեան ապականիչ զօրութիւնը ինչ աստիճան որ ըլլայ՝ կը զիմազրաւէ :

Այս դեղերուն գործածութեան եղանակը նշանակուած է իւրաքանչիւր տուփի վրայ , որ կը գտնուի ամեն դեղավաճառներու քով :

Աւելի առնել ուզողը կը հրաւիրուի առ հեղինակն ստեղծող Հոլուէ Իւնսոն Օքսֆորտ փողոց թիւ 535 :

ՊԱՅՄԱՆՔ ՓՈՒՆԶԻ

1.—Փոռնը 2ՈՐԵՔԵՐԻԹԻ և ՇԱԲԱՐ օրերը կը հրատարակուի :

2.—Տարեկան բաժանորդագիրն է միայն չորս արծաթ մէճիտ կանխիկ վճարելի թէ՛ մայրաքաղաքիս և՛ իւր արուարձանաց՝ և թէ՛ գաւառաց համար :

3.—Վեց և երեք ամսոց համարալ բաժանորդ կընդունուի :

4.—Տեղական ու գաւառական թղթատարութեան ծախքը խմբագրութիւնը պիտի վճարէ :

5.—Հատը 40 փարայ է , և կը գտնուի մեն Հայ գրավաճառաց խանութները և ձեռածախողներու քով :

6.—Մանուցման տողը 40 փարայ է մէկ անգամի համար : Աւելի ամսան կըլլայ աւելի անգամներու համար :

7.—Խմբագրութեան վերաբերեալ որ և է դեր ուղղելի առ Տնօրէն-Տէր Հ. Ս. Ալաճաճեան , Կ. Պօլս Ալաճա-Համամ խալի խան միջին յարկ թիւ 19 :

ՏՆՕՐԷՆ ԵՒ ՏԵՐ

Հ . Ս . ԱԼԱՃԱՃԵԱՆ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Ս . ՊԱՐՏԻԶՊԱՆԵԱՆ ԵՒ ԸՆԿԵՐՔ ԵՆԱՐԵՔԵԱՆ ԿԱՆ ԳԵՆԱՅՈՐԻ ԻՒՆ 5 .